

Stadsontwikkeling
Projectmanagementbureau

Betreft : 2e bijeenkomst Actiegroep Droge Voeten
Agniese - gemeente / HHSK

Locatie : Wij(k)coöperatie ZOHO

Datum : 9 maart 2017

Tijd : 19:00 - 21:00

Aanwezig : Zie onder

Bezoekadres: De Rotterdam
Wilhelminakade 179, Rotterdam

Postadres: Postbus 1130
3000 BC Rotterdam

Internet: rotterdam.nl/aanpakagniesebuurt

Van: Irene Quakkelaar

Telefoon: 06 - 412 97 503

E-mail: i.quakkelaar@rotterdam.nl

1 Introductie en kennismaking

Welkom! Deze vergadering is een vervolg op de starbijeenkomst op 13 februari 2017. De samenstelling van de aanwezigen is net iets anders. Daarom een korte voorstelronde. De actiegroep Droge Voeten Oude Noorden zijn er vanavond niet bij.

- Marcel van Winsen, bewoner Roo Valkstraat, eerst vertegenwoordiger van zijn VvE, nu trekker van de actiegroep
- Jacco Bakker, ondersteuning gebiedscommissie en samenwerking
- Paul van der Weijden, communicatie Stadsbeheer, Noord Oost
- Hugo van Velsen, vriend van Marcel. Ondersteuning, notulen, beetje technisch onderlegd
- Michiel Ottevanger, ambtelijk opdrachtgever Stadsbeheer
- Martijn Monden, bewoner Teilingerstraat 67c, adviseur waterveiligheid
- Marc den Ouden, HHSK, beheerder oppervlaktewatersysteem
- Annemarij de Groot, adviseur water
- Jorg Pieneman, adviseur water
- Irene Quakkelaar, projectmanager herinrichting en participatie bij Stadsontwikkeling
- Ronald Nootenboom, projectmanager integraal onderhoud bij Stadsbeheer

Bewoners: Arnoud Schuurman, Susan de Mar Angel en Martha Harel kwamen later en hebben zich niet plenair voorgesteld.

2 Notulen 13 februari

De notulen van de gemeente zijn in goede orde ontvangen. De actiegroep had 13 februari zelf ook notulen gemaakt en stuurt deze nog rond.

3 Project in Vogelvlucht

Irene neemt de aanwezigen via een presentatie mee in vogelvlucht door het project. Hand-outs zijn beschikbaar en de presentatie wordt volgende week nog digitaal gedeeld.

De basis van het onderhoudsproject is het lekkende riool. Riool moet afvalwater afvoeren, de wijk uit, vanuit het oogpunt van volksgezondheid. Een niet lekkend riool is dus noodzakelijk. Bovendien voert een lekkend riool grondwater af en dat mag niet de bedoeling of het uitgangspunt zijn. Mede daardoor is de capaciteit van het riool in natte periodes soms ontoereikend en stort hij over op de singels. Met alle gevolgen van dien (waaronder dode

vissen en stank). We leggen nieuw riool aan. Omdat we voorzien dat door meer en fellere buien ook het nieuwe, niet lekkende riool het water niet aan kan. We koppelen het regenwater dat valt in de openbare ruimte af van het riolsysteem; : het regenwater wordt opgehouden in verschillende voorzieningen waardoor er geen kolken meer worden aangesloten op afvalwaterriool.

4 Toelichting inventarisatie

Annemarij licht aan de hand van een grote doorsnede-tekening van fase 1, Vrouw Jannestraat e.o., toe wat de geïnterpreteerde gegevens van het gebied zijn. In beeld zijn gebracht: de huidige grondwaterstanden ter hoogte van de peilbuizen (één per binnentuin), maaiveldhoogte ter hoogte van de peilbuizen, souterrains, funderingen, geschatte wijziging in de grondwaterstand door de aanleg van het nieuwe riool, de bodemsamenstelling ter hoogte van de peilbuizen. De informatie over souterrains en funderingen zijn gebaseerd op gegevens die zijn verzameld in de Basis Administratie Gebouwen. Deze is niet feilloos en volledig, omdat het gebaseerd is op informatie die de gemeente (bijvoorbeeld via bouwvergunningen) heeft gekregen. De bewoners kunnen de gemeente helpen deze informatie waar nodig te verbeteren.

Gemiddeld staat het grondwater in het openbaar gebied op -2,5 meter ten opzichte van NAP. In binnentuinen staat het rond de -2 m NAP en soms nog lager. De meting van de peilbuis in de binnentuin van de Roo-Valkstraat/Teilingerstraat laat een grillig beeld zien. Daarom hebben we reden gezien het meetinstrument (datalogger te vervangen. De beginstand van -2,60 m NAP is wel betrouwbaar, omdat die ook handmatig is gecheckt.

Aangenomen wordt dat op openbaar terrein de grondwaterstand maximaal in de orde van een 0,5 meter zal stijgen. In het meest ongunstigste geval zal dit in de binnentuinen in de zelfde orde zijn, echter zal tijdens het uitvoeren van dit project niet alle riolering vervangen worden, waardoor verwacht wordt dat de stijging van grondwaterstand in de achtertuinen kleiner is (ordegrootte 0,25m).

De actiegroep krijgt de notitie en factsheet die aan de tekening ten grondslag ligt, mee naar huis. De stukken worden ook nog opgestuurd.

5 Gesprek

De gemeente brengt bij het onderhoud het openbaar gebied – waar mogelijk – terug naar uitgiftepeil (origineel straatpeil). Het uitgiftepeil is gebaseerd op het singelpeil, uitgaande van een drooglegging (de ruimte tussen grondwater en het maaiveld) van 1 meter tot 1,20 meter voor verharding in het openbaar gebied. Die is nodig om kabels en leidingen voor lange tijd voldoende te beschermen tegen-bijvoorbeeld- de wioldruk van auto's

Oude, lekkende riolen beïnvloeden de grondwaterstand. Wanneer dit oude riool vervangen wordt voor nieuwe, niet-lekkende riolen ontstaat weer een grondwaterstand die gerelateerd is aan singelpeil. Dat is in heel Rotterdam zo, waar oud riool wordt vervangen. Het singelpeil is een maat die is vastgesteld bij het peilbesluit van HHSK, gebaseerd op een afweging van alle belangen (waaronder bouwperiode, funderingen, straatniveaus et cetera). Het peil van de singel behoort de grondwaterstand te beïnvloeden en niet het lekkende riool.

Desgevraagd licht de gemeente toe dat de meeste bomen tegen een verandering van de grondwaterstand kunnen, zolang dat niet plotseling en langdurig variërend is. Deze kennis wordt onderstreept door de ervaringen op andere plekken in Rotterdam waar het riool is vervangen; er vindt niet ineens kaalslag van de bomen plaats. Uitzonderingen zijn er natuurlijk, afhankelijk van de soort boom, de situatie van de boom en de locatie van de boom ten opzichte van het te vervangen en aan te leggen riool. De gemeente biedt aan om algemene kennis over bomen (in relatie tot grondwater) in te brengen in de samenwerking. Het is niet de taak van de gemeente om onderzoek te doen naar elke boom op privéterrein, maar het aanbod staat om per binnentuin een algemeen advies te geven.

Het hemelwater dat valt in het openbaar gebied, wordt ook in het openbaar gebied opgevangen, vastgehouden (niet: 'opgeslagen') en langzaam afgegeven aan de omgeving. De mix aan voorzieningen volstaat voor reguliere buien. De rioolvervanging leidt in de 1^e fase van het project naar verwachting niet tot grondwater in de achtertuinen. Als er sprake is van plasvorming in de achtertuin, heeft dat normaliter te maken met hemelwater dat in de binnengebieden valt, in combinatie met een slecht doorlatende bodemopbouw en/of een laag liggende achtertuin. Natte situaties zoals in juni 2016 zijn uitzonderlijk. Daar verandert dit project echter niets aan. Het hemelwater van de gemiddelde omstandigheden sijpelt maar voor een zeer klein gedeelte naar de achtertuinen; het nivelleert in het gebied. De vervanging van het riool zal een permanente invloed hebben op het grondwaterpeil. Hemelwater niet, althans enkel tijdelijk.

Er wordt een backupsysteem aangelegd voor hoge grondwaterstanden door hevige regen in de vorm van drainage. Die drainage voert het water af op de Noordsingel. Het gemaal aan de Noordsingel (voor het oppervlaktewater) is inmiddels uitgebreid. In de nieuwe situatie na dit project is afvoer alleen een backup voor het hemelwater, dat niet al op een andere wijze in het gebied zelf is verwerkt/afgevoerd/opgenomen.

De zorgen over herhaling van de gevolgen van het gepleegde onderhoud in de Hoevebuurt, blijven in het gesprek een rol spelen. Eén van de complicerende factoren in de Hoevebuurt is dat sommige achtertuinen daar op of onder het singelpeil liggen. In dat geval komen maaiveld en grondwater dus wel op dezelfde hoogte te liggen en krijgt men een natte tuin. Dat is in de Agniesebuurt in de eerste fasen van het project anders, de meeste tuinen liggen hoger. De zwaarte van een bui en de (on)doorlatendheid van de grond op privéterrein kan de gemeente niet aanpakken. De ruimte voor inzijging is er, maar de samenstelling van de grond heeft de meeste invloed.

De gemeente verplicht de particulieren niet om het hemelwater af te koppelen. Als het dak nu is aangesloten op het riool, dan kan dat zo blijven. Ons wensbeeld voor de toekomst is echter dat de particulieren net als de gemeente maatregelen voor daken en tuinen nemen om het riool te ontzien en de regen natuurlijker op te vangen of tijdelijk vast te houden. Per woning(blok) zullen de mogelijkheden maar ook de noodzaak verschillen.

Er zijn situaties denkbaar waarbij de afkoppeling van de ene buur leidt tot (over)last bij de andere buur. Dat is echter nu ook al zo. Het project Aanpak Buitenruimte Agniesebuurt maakt

dat niet anders. Het is niet de bedoeling al het hemelwater zonder meer te lozen op de grond; er zijn voorzieningen nodig en mogelijk. De verantwoordelijkheden hieromtrent spelen zich af op het vlak van burenrrecht.

Ter illustratie van de (financiële) consequenties van het ophogen van een tuin, schetst Arnold zijn ervaring. Zijn tuin ligt zeer laag. Een verhoging met 15 cm kostte hem € 15.000,-. De uiteindelijke kosten zijn sterk afhankelijk van de (huidige) tuininrichting en de grootte van de tuin.

De actiegroep suggereert de gemeente per bouwblok te onderzoeken of het afkoppelen van daken en tuinen mogelijk is in dat gebied en dat helder in kaart te brengen. Gesproken wordt over het faseren van maatregelen, te weten eerst die in de openbare ruimte. Dan het effect even aan te kijken. En vervolgens pas de particulieren op te roepen hun maatregelen te nemen.

De actiegroep suggereert ook per locatie in het openbaar gebied goed te onderzoeken of afkoppelen van hemelwater daar verantwoord is. Dat doet de gemeente ook. Om die reden hebben we al veel onderzoeken gedaan. Bovendien passen we een mix aan maatregelen toe. Er is niet één oplossing voor de hele wijk. De onderzoeken zijn aan de gemeenteraad ter beschikking gesteld en kan de actiegroep ook ontvangen.

Als er sprake is van lekkende souterrains, dan kan de gemeente daar weinig aan doen. De gemeente mag erop vertrouwen dat een pandeigenaar zijn souterrains dusdanig onderhoudt dat die lek- en waterdicht is.

Over houten funderingen wordt de stellingname van de gemeente betwijfeld. De stellingname is dat houten funderingen baat hebben bij een hogere grondwaterstand (en zodoende een tegenstrijdig belang met mensen met een ingeklonken achtertuin en een souterrain). Volgens Marcel werden palen in de tijd dat deze wijk werd gebouwd geslagen op kleef. Dat betekent dat het gebouw ook zou moeten mee zakken met de rest van het gebied. Betwijfeld wordt of de gemeente onderzoek heeft gedaan naar rottende paalkoppen en waar die zijn. De gemeente wordt uitgedaagd daar beter onderzoek naar te doen. Rottende paalkoppen zijn echter geen hoofdreden geweest om dit project te starten en in te richten zoals de gemeente dat nu heeft gedaan. In algemene zin staat hier het één en ander over in beleidsstukken. Maar dat is niet het uitgangspunt geweest voor dit project. Centraal in het project Aanpak Buitenruimte Agniesebuurt staat de vervanging van het oude, lekkende riool om een goedwerkend riool te maken uit oogpunt van volksgezondheid.

De gemeente heeft de zorgplicht voor grondwater, waarbij zij alle belangen moet afwegen en over- en onderlast zo veel mogelijk moet zien te voorkomen. Er zijn soms tegenstrijdige belangen. En daar spelen kelders/souterrains en houten funderingen een rol in. HHSK licht toe: in stedelijk gebied is er minder directe relatie tussen singelpeil en grondwater dan in de polder. Er spelen meerdere factoren, zoals blokkades en samenstelling van de grond. In het peilbesluit voor het vaste singelpeil zijn al die belangen meegewogen. Sleutelen aan singelpeil is lastig en meestal niet de oplossing voor gebieden in de stad.

6 Samenwerking

De actiegroep vraagt aandacht voor het feit dat een aantal bewoners dit arbeidsintensieve proces aangaat in haar eigen tijd, onbetaald. Dat in tegenstelling tot de meeste van de aanwezige professionals. Het verzoek van de gemeente om te participeren wordt ervaren als een belasting voor de bewoners. De gemeente geeft aan dat we het over de samenstelling van de gesprekspartners moeten hebben; wellicht vormen de aanwezigen niet de juiste vertegenwoordiging.

De gemeente benadrukt dat zij de bewoners nergens toe verplicht. Wij doen dit project als goed eigenaar en beheerder van het openbaar gebied, inclusief het riool, en nodigen als goed nabuur uit tot meedenken en participeren op basis van informatieverstrekking.

Hoe om te gaan met de vragen van de actiegroep en de grote hoeveelheid aan stukken en informatie die is opgevraagd?

Een deel van de vragen die waren aangeleverd, is in de presentatie en in het gesprek beantwoord. De actiegroep, bij monde van Marcel, vindt het belangrijk om met elkaar alle ins en outs van het project, de oplossingen en de consequenties te bespreken. Uit de eerste toezending van een deel van de informatie blijkt echter dat dit veel is en tijdrovend om te lezen. De actiegroep vraagt of de gemeente in de stukken kan markeren wat van toepassing is, maar samen komen we tot de conclusie dat dit tijdrovend is en foutgevoelig, dus ongewenst. De gemeente biedt aan de vragen van de actiegroep in haar eigen woorden te beantwoorden. De stukken kunnen dan als naslagwerk / verdieping worden gebruikt. Zo wordt het afgesproken.

Hoe verder en met wie?

De gemeente is benieuwd wat de achterban is van de actiegroep. Die is nog niet in beeld gebracht. De actiegroep wil graag met haar achterban in overleg. De gemeente biedt aan daarbij te zijn om de kennis en kunde over het project en de materie in te kunnen brengen om interpretatiekwesaties te ontzenuwen.

Behalve over de technische kant, wil de gemeente met de bewoners ook graag samen nadenken over de informatie, de vorm daarvan en de manier waarop de gehele buurt kan worden betrokken. Zoals in de presentatie nadrukkelijk naar voren kwam: de participatie is een proces waarin we nog zoekende zijn. De actiegroep komt op dit punt terug bij de eerdere suggestie: eerst de openbare ruimte aanpakken (beperkte consequenties op privaat terrein) en daarna participatie over de maatregelen op privaat terrein. De gemeente brengt echter in dat de participatie over meer gaat, namelijk ook over de inrichting van de openbare ruimte, de mogelijkheden en wensen voor bijvoorbeeld geveltuinen en fietsnietjes en dergelijke.

De gebiedscommissie is zeer geïnteresseerd in alle waterdossiers en wil de verschillende projecten volgen. In overleg met de actiegroep wil de commissie in gesprek over steun en samenwerking, zonder afbreuk te doen aan het proces tussen de projectgroep en de actiegroep. De actiegroep bespreekt dit intern.

De actiegroep vraagt de gemeente om Havensteder bij deze gesprekken uit te nodigen; ze willen graag kennismaken. Havensteder (afdeling wonen) heeft de gemeente en de actiegroep tijdens Eerdmans@Agniesebuurt laten weten hiervoor open te staan. Irene zoekt hierbij de juiste contactpersoon.

7 Vervolg

De actiegroep wil het vervolg en de mogelijke samenwerkingsvorm graag eerst intern bespreken. Daarbij komen aan bod:

- Hoe de gemeente bij bijeenkomsten van de actiegroep wordt betrokken (aanbod: we willen helpen de materie helder voor het voetlicht te brengen).
- Gesprek met Gebiedscommissie.

Na dat interne overleg bespreken we hoe we verder gaan met de actiegroep (o.a. frequentie en samenstelling).

Daarnaast wil de gemeente in april in de volle breedte van fase 1 een follow-up geven op de informatieavond van 8 december 2016. Er heeft tot nu toe even geen brede communicatie meer plaatsgevonden. De actiegroep wordt uitgenodigd mee te denken over de vorm van de follow-up/terugkoppeling. De eerste suggestie is: weer zo'n brede algemene informatie-bijeenkomst. De actiegroep geeft de gemeente in afweging om nu niet te veel in te zetten op maatregelen door de bewoners op eigen terrein, maar te focussen op dat wat de gemeente in het openbaar gebied doet (zie eerder in het verslag).

Suggesties voor de agenda van de volgende keer:

- Vorm en inhoud van bewonersbijeenkomst in april
- Samenwerkingsvorm, frequentie en samenstelling
- Inventarisatie & kappen van bomen in openbaar gebied
- Adviesmogelijkheden voor bomen in binnentuinen
- Wat de gemeente in de Agniesebuurt heeft gedaan aan onderzoek naar houten funderingen

Iedereen bedankt voor zijn inzet!

Actielijst

Datum	Actie	Wie
9-3-2017	Delen notulen 13 februari 2017	Marcel
9-3-2017	Delen presentatie	Irene
9-3-2017	Delen notitie/factsheets inventarisatie fase 1	Irene
9-3-2017	Beantwoorden vragen actiegroep	Via Irene
9-3-2017	Betrekken adviseur bomen	Via Irene
9-3-2017	Havensteder uitnodigen / aanhaken bij gesprekken	Irene
9-3-2017	Uitwisselen verslagen	Hugo/Marcel & Irene